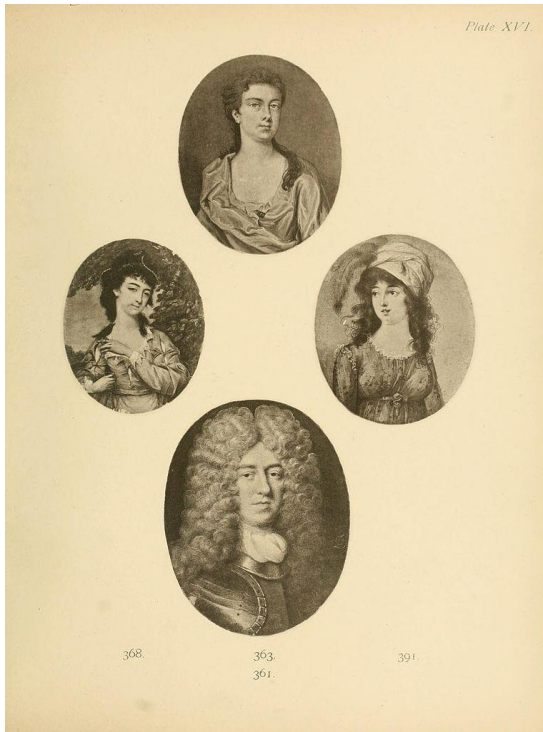

Hva vil utvalget med begrepet samfunnsdokumentasjon?

Herbjørn Andresen

08.10.2019

Begrepet samfunnsdokumentasjon – et familieportrett

Bonapartefamilien, Liverpool museum.
Bildet tilgjengelig fra WikiCommons,
under Creative Commons-lisens

- Habermas' sivilsamfunnsbegrep
 - *Summen av institusjoner, organisasjoner, sosiale bevegelser og individer som interagerer mellom familie, stat og marked for å fremme felles goder*
- Museenes begrep om «bred samfunnsdokumentasjon» (ny forståelse av samfunnsoppdraget, fra 60-tallet og utover)
 - Mer enn bondesamfunn, nasjonsbygging og «røtter», også vekt på samtid, motmaktbevegelser, industriell utvikling, kvinnekultur m.m.
- Flere veier til arkiv-feltet, bl.a.:
 - Vektlagt, men ikke begrepsfestet, i forrige utredning NOU 1987:35
 - ABM-utvikling, særlig utredningen ABM-skrift 40/2007
 - Arkivinstitusjoner som «høster» materiale, f.eks. samisk arkiv

ABM-skrift 40/2007

(Tittel: Til kildene! Kartlegging av regionale og lokale arkiver)

- Hovedutfordringene som kartleggingen pekte på:
- Bevarte og tilgjengelige arkiver **representer i for liten grad en helhetlig og representativ samfunnsdokumentasjon**
 - Viktige samfunnssektorer er svakt dokumentert, og det er store regionale skjevheter
 - Privatarkivarbeidet mangler plan og støtteordninger
 - Det er sikret for lite av de større bedriftsarkivene
 - Det er gjort lite med sikte på å kunne ta hånd om elektroniske privatarkiver

Arkivmeldingen, Stortingsmelding 7 (2012-2013)

- En opptakt til arkivlovutvalgets mandat
 - Og før det til prosjektet Samdok – samla samfunnsdokumentasjon
- Bygger bl.a. på ABM-utredningene
 - Synliggjøring av det sammensatte arkivlandskapet: Arkivverket, KAI-institusjoner, private arkivinstitusjoner, arkivbestand i museer og andre institusjoner
 - Utfordringene for samfunnsdokumentasjon er noe ulike i de forskjellige sektorene
 - MEN: «Den største utfordringa på arkivområdet – handteringa av digitalt skapte arkiv – er likevel felles for alle samfunnssektorar»

Samfunnsdokumentasjon i NOU 2019: 9

- Samfunnsdokumentasjon er tatt inn i lovens tittel, og i formålsparagrafen
 - *...sikre dokumentasjon om samfunnet som skal kunne brukes til å forstå samtid og fortid, og til å bevare og videreutvikle Norge som rettsstat og demokrati*
- Samme utgangspunkt som i ABM-skrift 40/2007 og i arkivmeldingen
 - *«...det skal være mulig for ettertiden å forstå hele samfunnet, ikke bare offentlig sektor»*
- Dokumentasjon av offentlig saksbehandling er en selvfølgelig del av begrepet samfunnsdokumentasjon
 - Klare forbedringer: Offentlig virksomhet dokumenteres bedre, mindre avhengig av organiseringen, uten å «fingere» korrespondanse for å dokumentere samhandling
 - Kommunal sektor er også om bord i større grad (arbeidsseier, oppnådd over tid)

En annen grunn til at begrepet er viktig: Forholdet til personvernforordningen

- Samfunnsdokumentasjon er et godt uttrykk for hva «arkivformål i allmennhetens interesse» i personvernforordningen innebærer
 - Men på dette området bruker NOU-en (merkelig nok) *ikke* begrepet samfunnsdokumentasjon i argumentasjonen
- Det er (etter personvernforordningen) et behov for å kunne identifisere de virksomhetene som skal kunne ta vare på personopplysninger, utover sitt opprinnelige formål, for arkivformål i allmennhetens interesse
 - Arkivlovutvalget foreslår en slags «konesesjonsplikt» (§ 24(1)), som i mine øyne virker lite hensiktsmessig fordi det dreier seg om mange virksomheter, og for de aller fleste av dem dreier det seg om opplysninger der personvernrisikoen er lav

Ekskluderer «samfunnsdokumentasjon» noe?

- Begrepet *kan* leses på den måten at det ekskluderer «naturdata»
 - Værobservasjoner, seismiske målinger, forurensningsnivåer osv.
- Neppe hensikten fra arkivlovutvalgets side
 - De nevner bl.a. værobservasjoner som eksempel på «et bruksområde for arkiver som samtiden ikke hadde forutsetning for å identifisere»
 - Men drøfter ikke om dette hører inn under samfunnsdokumentasjon eller ikke
- Antakelig rimelig å lese det slik at iverksetting av registreringspraksiser er menneskelig aktivitet, og derfor samfunnsfenomener

Begrepet får (dessverre?) litt potet-karakter, brukes til alt...

- I begrepspar med virksomhetsdokumentasjon (motsatsen til egne behov)
- Som argument for utvidet virkeområde (selskapsdannelser, tjenesteutsetting etc.)
- Flere steder som negasjon (*'X' bidrar ikke til bedre samfunnsdokumentasjon*)
- I livssyklus- eller verdikjedeperspektiv, fra danning til overføring og bevaring
 - Samfunnsdokumentasjon krever noe av hele samfunnet, ikke bare av arkivinstitusjoner
- Fagpolitisk
 - «Det gir bedre samfunnsdokumentasjon om dokumentasjon bevares fortløpende og aller helst automatisk»

Hvor godt treffer virkemidlene?

- Treffer godt for offentlig virksomhet, og deres «rene» arkivinstitusjoner
- Problematikken med bevaring av digitalt materiale der man ikke har samme kontroll over verdikjeden er erkjent, men ikke egentlig fulgt opp med andre/sterkere virkemidler enn man har i dag (litt skarpere i tonen, kanskje)
- NOU-en er også innom et viktig tema, men uten å følge det frem til lovtekst:
 - Noen arkivinstitusjoner (Samisk arkiv, Skeivt arkiv) samler mer aktivt inn materiale, noe som er en litt annen innfallsvinkel enn å motta overført materiale fra en arkivskaper
- Bør samfunnsdokumentasjon omfatte f.eks. viktige norske stemmer på Twitter og Facebook?
 - Omdiskutert internasjonal trend innen arkivfeltet, bl.a. «Documenting the Now» etc.

Til siste spørsmål på forrige ark:

Jeg mener JA

Wanted:
Høstingshjemmel

Litt à la Nasjonalbibliotekets
hjemler til å høste **.no**-domenet
på internett, etter pliktavleveringsloven

Avisfoto, «sykkelberget» fra Storskog, 2015

Foto: Øyvind Nordahl Næss, VG

Noen punkter for og mot «høstingshjemmel»

- En spiker i kista for arkivaren som *a neutral custodian* (Jenkinson 1922)
 - Den kista er det en del spikre i fra før, bl.a. i form av BK-vurderinger
- Endringer i samfunnets dokumentasjonspraksiser skjer innimellom raskt, kan trenge reaksjonsevne og beslutninger/tilpasninger underveis
 - Hva gjør Nasjonalarkivet om noen skulle prøve å styre Norge med en Twitter-konto? (eller uttrykke seg helt annerledes overfor Facebooktilhengere enn overfor journalister)
- Samfunnsdokumentasjonen *som mål* blir tydeligere i samfunnsoppdraget
 - En del nye etiske problemstillinger (tas opp bl.a. av «Documenting the Now»-initiativet)
 - Kan ha sideeffekter – risikerer å bli litt som museumssektoren, med et høyt antall små institusjoner for særinteresser, som har lavere kompetanse enn de større museene
- Blir samfunnsdokumentasjonen mest riktig og ærlig ved å gjengi alle rådende narrativer mest mulig direkte, eller ved at arkivaren former et narrativ fra samtiden ved å oppsøke og selektere fra det store stemmesurret?

